

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Łodzi

LLO.410.008.04.2019

Andrzej Klimas
Prezes Zarządu
Stowarzyszenia Pomocy Osobom
Niepełnosprawnym „Kuznia Życzliwości”
w Szczercowie
Szczerców, ul. 3 Maja 6

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/073 – Wsparcie osób z autyzmem i zespołem Aspergera w przygotowaniu do samodzielnego funkcjonowania.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Kuznia Życzliwości” w Szczercowie (zwane dalej „Stowarzyszeniem”), 97-420 Szczerców, ul. 3 Maja 6
Kierownik jednostki kontrolowanej	Andrzej Klimas Prezes Zarządu Stowarzyszenia. (dowód: akta kontroli str. 2-7)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Wspieranie osób z autyzmem i zespołem Aspergera w podjęciu aktywności zawodowej i samodzielnego życia. 2. Działania podejmowane w celu zapobiegania wykluczeniu osób z zaburzeniami autyzmem i zespołem Aspergera.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2016 r. do zakończenia kontroli z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały one związek z przedmiotem kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi (dalej: NIK).
Kontroler	Jolanta Nowak, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LLO/129/2019 z 30 maja 2019 r. (dowód: akta kontroli str. 1)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania władz Stowarzyszenia na rzecz zapewnienia osobom niepełnosprawnym, w tym osobom z autyzmem - możliwości przygotowania do pracy i samodzielnego życia. Podjęcie decyzji o utworzeniu w 2017 roku Warsztatu Terapii Zawodowej w Dąbrowie Rusieckiej (zwanego dalej „Warsztatem”), spotkało się z dużym zainteresowaniem zarówno osób niepełnosprawnych, jak i ich rodzin, o czym świadczy chociażby liczba osób oczekujących, kształtująca się od ośmiu - wg stanu na 31 grudnia 2018 r. do pięciu osób wg stanu na 31 marca 2019 r. oraz wysoka frekwencja uczestników na zajęciach (ogółem 81,68%). Stowarzyszenie spełniło wszystkie wymagane prawem warunki niezbędne do prawidłowego utworzenia i funkcjonowania Warsztatu. Zapewnione zostały prawidłowe warunki organizacyjne, lokalowe oraz techniczne do terapii zajęciowej. Stowarzyszenie – z sukcesem – podejmowało działania na rzecz pozyskiwania dodatkowych środków finansowych, dzięki którym zakupione sprzęty i urządzenia były wykorzystywane w ramach terapii w Warsztacie. W ten sposób, ciągu 2018 roku uzyskano z różnych źródeł 78 tys. zł, a w I kwartale 2019 r. – na realizację pięciu projektów – 27 tys. zł. Utworzenie sześciu pracowni oraz dostęp do fizjoterapeuty, psychologa i logopedy zapewnił 30 uczestnikom Warsztatu możliwość odkrywania oraz podnoszenia swoich umiejętności niezbędnych w życiu codziennym oraz w późniejszej – planowanej aktywności zawodowej. Stowarzyszenie zatrudniło sześciu instruktorów terapii zajęciowej oraz fizjoterapeutę, psychologa i logopedę, którzy z zaangażowaniem wspomagali

¹ Dz. U. z 2019 r. poz.489 , dalej: ustawa o NIK

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

uczestników w nabywaniu umiejętności do samodzielnego życia. Terminowo i prawidłowo opracowano indywidualne programy rehabilitacji, opierając się na wnikliwej diagnozie. Uzyskane efekty założone w indywidualnych programach poddawane były półrocznym i rocznym ocenom. Dane sprawozdawcze za 2018 rok wskazują na uzyskane postępy uczestników w: zaradności społecznej i samodzielności (63% uczestników), rehabilitacji społecznej (70% uczestników) oraz rehabilitacji zawodowej (77% uczestników).

Zarówno Stowarzyszenie, jak i Warsztat podejmowały szereg działań na rzecz zapobiegania wykluczeniu osób niepełnosprawnych. Uczestnicy brali udział w wydarzeniach lokalnych, imprezach i spotkaniach integracyjnych, redagowali gazetkę.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej³ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Wspieranie osób z autyzmem i zespołem Aspergera w podjęciu aktywności zawodowej i samodzielnego życia.

Opis stanu faktycznego

- 1.1 Główny cel Stowarzyszenia określono, jako niesienie wszechstronnej pomocy osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom, poprzez m.in. zapobieganie izolacji społecznej tych osób, wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych, integrację oraz działania na rzecz aktywnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczeństwie. Realizacja celu odbywała się poprzez podejmowanie wielu działań⁴, w tym poprzez utworzenie w dniu 21 grudnia 2017 roku Warsztatu Terapii Zajęciowej Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Kuznia Życzliwości” w Szczercowie (zwanego dalej „Warsztatem”). Jak postanowiono w Regulaminie Organizacyjnym Warsztatu Terapii Zajęciowej (zwanym dalej „Regulaminem”), celem było *„stwarzanie osobom niepełnosprawnym, niezdolnym do podjęcia pracy, możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia”⁵*.

(dowód: akta kontroli str. 8-62)

Brak środowiskowych domów samopomocy oraz warsztatów terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych⁶, spowodował że Stowarzyszenie podjęło po 2012 roku próby utworzenia świetlicy środowiskowej, warsztatu terapii zajęciowej lub innej formy instytucjonalnej pomocy dla osób niepełnosprawnych dorosłych. W 2016 roku Zarząd Powiatu Belchatowskiego wyraził wstępną zgodę na utworzenie Warsztatu Terapii Zajęciowej, przy czym sfinalizowanie przedsięwzięcia przedłużyło się z powodu braku wkładu własnego Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie – stosownie do § 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii

³ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁴ m.in.: podejmowanie działań na rzecz poprawy sytuacji materialno-prawnej osób niepełnosprawnych, współdziałanie z organami samorządowymi, organami administracji państwowej oraz innymi organizacjami w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym, organizowanie i prowadzenie specjalistycznej pomocy polegającej na działalności terapeutycznej, rehabilitacyjnej (lecniczej, społecznej i pedagogicznej), edukacyjnej, opiekuńczo-wychowawczej, organizowanie różnorodnych działań integracyjnych, artystycznych czy organizowanie spotkań i imprez okolicznościowych.

⁵ Rozdział 2 – Cele Warsztatu, ust. 1.

⁶ Jak wyjaśnił Prezes Stowarzyszenia, najbliższe tego typu placówki oddalone były o ponad 20 km od Szczercowa.

zajęciowej⁷ (zwanego dalej „rozporządzeniem”) – złożyło w dniu 26 września 2017 r. do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Bełchatowie wniosek o dofinansowanie kosztów utworzenia i działalności Warsztatu. Wniosek zawierał wszystkie elementy wymienione w § 3 ust. 3 ww. rozporządzenia, przy czym proponowano 30-osobową liczbę uczestników, a lista kandydatów zawierała już 28 nazwisk, tj. więcej niż liczebność minimalna określona w ww. przepisie prawa. Wnioskowano o kwotę 987,3 tys. zł.

Całkowity koszt utworzenia i działalności Warsztatu na okres od 15 grudnia 2017 r. do 31 grudnia 2018 r. skalkulowano na kwotę 1.031,6 tys. zł, w tym:

- koszt adaptacji pomieszczeń – 163,9 tys. zł,
- koszt wyposażenia pomieszczeń – 142,3 tys. zł,
- koszt zakupu samochodu – 170 tys. zł,
- koszt działalności w okresie od 15 do 31 grudnia 2017 r. – 22,2 tys. zł,
- koszt działalności 12 miesięcy w 2018 r. – 533,2 tys. zł;

Dodatkowo, Stowarzyszenie dwukrotnie⁸ składało wnioski do Powiatowego Urzędu Pracy w Bełchatowie (dalej: PUP w Bełchatowie) w sprawie refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego. Byłyby to dwa dodatkowe stanowiska dla terapeuty w pracowni gospodarstwa domowego oraz w pracowni rękodzieła artystycznego. Wnioski rozpatrzone zostały negatywnie z uwagi na niską punktację przyjętych kryteriów oceny.

Stowarzyszenie składało szereg wniosków (w kontrolowanym okresie ogółem 17 wniosków) do Powiatu Bełchatowskiego, Fundacji PGE oraz Gminy Szczerców na realizację projektów, jak np.: „Sport i zabawa to fajna sprawa”, „Mam marzenie...być artystą”, „Poznaj mnie – odkryj siebie”, „OAZA Zielenie – miejsce spokoju, harmonii i wyciszenia”, w wyniku których zakupiony przez Stowarzyszenie sprzęt, narzędzia i wyposażenie przeznaczone były do użytku Warsztatu.

(dowód: akta kontroli str. 23-133, 515, 517-520)

Warsztat zlokalizowany został w Dąbrowie Rusieckiej, w budynku stanowiącym mienie Powiatu Bełchatowskiego. Na podstawie umowy Nr 1/2017 zawartej w Powiecie Bełchatowskim w dniu 20 grudnia 2017 r., na potrzeby Warsztatu przeznaczono pomieszczenia o łącznej powierzchni 392,33 m².⁹ Umowa użyczenia pomieszczeń zawarta została na okres od 21 grudnia 2017 r. do 22 grudnia 2027 r. Stowarzyszenie zobowiązane zostało do pokrycia kosztów energii cieplnej (35,5% opłaty wynikającej z faktury za zakup opału), energii elektrycznej (30% opłat wynikających z faktur dostawcy energii elektrycznej), dostawy wody i odprowadzania ścieków (30% opłat wynikających z faktur wystawionych przez dostawców).

(dowód: akta kontroli str. 134-137)

Zgodnie z zapisami w umowie zawartej pomiędzy Stowarzyszeniem, a Powiatem Bełchatowskim¹⁰ oraz w Regulaminie¹¹, Warsztat określono, jako placówkę dziennego pobytu pracującą przez pięć dni w tygodniu (od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 do 15:00), obejmującą zakresem działania mieszkańców

⁷ Dz.U. Nr 63, poz. 587

⁸ W 2017 r. i 2018 r.

⁹ w budynku oddanym w trwały zarząd Domowi Dziecka w Dąbrowie Rusieckiej.

¹⁰ Umowa WTZ.DR.Nr 1/2017 z 20 grudnia 2017 r. określająca warunki i wysokość dofinansowania kosztów utworzenia i działalności Warsztatu Terapii Zajęciowej w Dąbrowie Rusieckiej wraz z aneksami: nr 1/2018 z 9 kwietnia 2018 r., nr 2/2018 z 28 sierpnia 2018 r., nr 34/2018 z 25 września 2018 r., nr 4/2018 z 11 grudnia 2018 r., nr 5/2018 bez daty zawarcia (projekt aneksu stanowił załącznik do uchwały Nr 22/18 Zarządu Powiatu w Bełchatowie z dnia 18 grudnia 2018 r.), nr 1/2019 z 15 kwietnia 2019 r.

¹¹ Zatwierdzony uchwałą Nr 2/2017 Zarządu Stowarzyszenia na posiedzeniu w dniu 15 września 2017 r.

Powiatu Belchatowskiego¹² posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności ze wskazaniem do rehabilitacji w formie terapii zajęciowej i mających ukończony 18 rok życia. Terapie odbywały się w sześciu pracowniach:

- gospodarstwa domowego,
- ogrodniczo-florystycznej,
- komputerowo-fotograficznej,
- artystycznej,
- rękodzieła artystycznego,
- reedukacyjno-terapeutycznej z treningiem umiejętności społecznych.

Ponadto, w ramach zajęć dodatkowych uczestnicy Warsztatu mieli zostać objęci zajęciami usprawniająco-ruchowymi. W żadnym z dokumentów określających organizację oraz cele działalności Warsztatu (np. Regulamin, Plan działalności) nie ograniczano osobom chorym na autyzm (jak również innym osobom niepełnosprawnym) dostępu do uczestnictwa w Warsztacie.

Prawidłowość realizacji postanowień umowy była kontrolowana trzykrotnie przez przedstawicieli PUP w Belchatowie¹³ i głównie dotyczyły obszaru prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz przestrzegania terminów płatności faktur.

(dowód: akta kontroli str. 23-62, 138-140)

Analiza dokumentacji czterech wybranych uczestników Warsztatu (z pięciu ogółem), którzy najdłużej uczestniczyli w zajęciach warsztatowych wykazała, że osoby te legitymowały się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności (trzy osoby w stopniu znacznym, jedna w stopniu umiarkowanym), a jako przyczynę niepełnosprawności wskazano symbol 12-C. Trzy osoby posiadały orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wydane na czas określony, a jedna – na stałe. We wszystkich orzeczeniach, skład orzekający¹⁴ wskazywał na potrzebę uczestnictwa w terapii zajęciowej. W danych medyczno-rehabilitacyjnych opisywanych przez rodziców/opiekunów prawnych, we wszystkich przypadkach wskazywano, iż uczestnikom podawane były regularnie środki farmakologiczne – leki uspokajające i wyciszające, co było również potwierdzone zaświadczeniami lekarskimi. Dwóch uczestników zostało całkowicie ubezwłasnowolnionych. Jeśli chodzi o dotychczasową edukację uczestników, to:

- dwóch uczestników uczęszczało do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. gen. Janusza Głuchowskiego w Belchatowie, przy czym jeden dodatkowo pobierał naukę w Szkole Przysposobienia do Pracy,
- jeden uczestnik ukończył Szkołę Specjalną im. Marii Grzegorzewskiej w Częstochowie w zawodzie krawca,
- jeden uczestnik korzystał z placówki Navicula Centrum Diagnozy i Terapii Autyzmu w Łodzi;

Komisja kwalifikacyjna Warsztatu po przeanalizowaniu dokumentacji kandydata na uczestnika Warsztatu (orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, zaświadczenia lekarskiego o stanie zdrowia, danym medyczno-rehabilitacyjnych, kwestionariusz wywiadu rodzinnego oraz oceny poziomu funkcjonowania), podejmowała decyzję o zakwalifikowaniu danej osoby do udziału w terapii warsztatowej.

(dowód: akta kontroli str. 141-255)

¹² Uczestnikiem w Warsztacie mógł być również mieszkaniec innego powiatu, jeżeli nie było osób z Powiatu Belchatowskiego oczekujących na zakwalifikowanie, a powiat na terenie którego mieszkała osoba ubiegająca się podpisał stosowne porozumienie o współfinansowaniu kosztów uczestnictwa osoby niepełnosprawnej w Warsztacie.

¹³ Protokół z 19 marca 2018 r. PCPR.ZRS.405/2/2017 ocena działalności Warsztatu, protokół z 28 grudnia 2018 r. kontrola dokumentacji finansowo-księgowej, protokół z 21 marca 2019 r. – ocena działalności wraz ze sprawdzeniem wykonania zaleceń pokontrolnych.

¹⁴ Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

W Planie działalności Warsztatu¹⁵ (II. Założenia ogólne, punkt 5) postanowiono, iż podstawą zakwalifikowania osoby niepełnosprawnej do uczestnictwa w Warsztacie będzie zatwierdzenie przyjęcia tej osoby przez Zarząd Stowarzyszenia w uzgodnieniu z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Bełchatowie („PCPR”).

W praktyce, komisja kwalifikacyjna w składzie: psycholog, przedstawiciel PCPR, kierownik Warsztatu (będący jednocześnie Prezesem Zarządu Stowarzyszenia) koordynator terapeutów Warsztatu oraz w niektórych przypadkach lekarz psychiatra - po zapoznaniu się z dokumentacją potencjalnego uczestnika Warsztatu, w tym orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności warunkującym udział w terapii zajęciowej oraz po przeprowadzeniu wywiadu, sporządzali protokół, z treści którego wynikało spełnienie (lub nie) warunków uczestnictwa kandydata. Pomimo, iż skład komisji odbiegał nieznacznie od ustalonego w Planie działalności Warsztatu, to w ocenie Najwyższej Izby Kontroli, dokładano należytej staranności przy dokonywaniu oceny (kwalifikacji) kandydata do uczestnictwa w Warsztacie.

W Planie działalności Warsztatu określone zostały również powody¹⁶, które mogą skutkować skreśleniem z listy uczestników, tj.:

- nieusprawiedliwiona nieobecność dłużej niż 1 miesiąc,
- nieprzestrzeganie Regulaminu organizacyjnego, w tym zagrażanie zdrowiu i życiu własnemu oraz innym uczestników przy jednoczesnym braku pożądanych efektów oddziaływań terapeutycznych,
- wymóg form opieki, których Warsztat nie jest w stanie zapewnić,
- wygaśnięcie orzeczenia o niepełnosprawności uprawniającego do terapii w Warsztacie,
- prośba uczestnika o skreślenie z listy złożona z miesięcznym wypowiedzeniem.

(dowód: akta kontroli str. 46-62, 141, 257)

W okresie od 21 grudnia 2017 r. do 31 marca 2019 r. w Warsztatach uczestniczyło 30 osób niepełnosprawnych, w tym pięć¹⁷, u których zdiagnozowano autyzm. Były to osoby urodzone w latach:

- 1995-2000 – ogółem cztery osoby, w tym dwie z autyzmem,
- 1985-1995 – ogółem 15 osób, w tym trzy z autyzmem,
- 1997-1985 – ogółem dziewięć osób,
- przed 1975 – ogółem dwie osoby.

(dowód: akta kontroli str. 258)

Uczestnicy Warsztatu posiadali następujące wykształcenie:

- wyższe – jedna osoba,
- średnie ogólnokształcące – jedna osoba z autyzmem,
- zasadnicze zawodowe – 10 uczestników, w tym troje z autyzmem,
- gimnazjalne – trzy osoby,
- podstawowe – 14 osób, w tym jedna z autyzmem,
- jedna osoba nie uczęszczała do szkoły.

(dowód: akta kontroli str. 259)

Pod względem stopnia niepełnosprawności, 26 uczestników - w tym pięciu z autyzmem - posiadało orzeczenie w stopniu znacznym, a cztery w umiarkowanym.

(dowód: akta kontroli str. 260)

Rozpoczynając działalność, w grudniu 2017 roku, Warsztat posiadał już listę 30 uczestników. W związku z informowaniem mieszkańców Powiatu Bełchatowskiego poprzez środki masowego przekazu oraz gminne ośrodki pomocy społecznej

¹⁵ Stanowiącym załącznik nr 2 do umowy WTZ.DR.Nr 1/2017

¹⁶ Punkt VI Współpraca z rodzicami podpunkt 28.

¹⁷ W okresie od 21 do 31 grudnia 2017 r. było czterech uczestników.

o możliwości uczestnictwa w Warsztacie oraz rotacji dotychczasowych uczestników (siedmiu uczestników zrezygnowało z uczestnictwa w ciągu 2018 roku, w tym dwie z autyzmem) - w ciągu 2018 roku przyjęto siedem osób, w tym dwie z autyzmem. Osoby te oczekiwały na przyjęcie: do jednego miesiąca – dwie osoby, od miesiąca do pół roku – pięć osób, w tym dwie z autyzmem.

(dowód: akta kontroli str. 261)

Według danych Warsztatu, w ciągu 2018 roku oczekiwało na przyjęcie ośmiu kandydatów, w tym dwóch z autyzmem. Orzeczono u nich niepełnosprawność w stopniu znacznym (siedem osób, w tym jedna z autyzmem), w stopniu umiarkowanym (jedna osoba). Oczekiwanie zakończyło się dla kandydatów sukcesem w siedmiu przypadkach (w tym dwóch kandydatów z autyzmem), a jednej odmówiono przyjęcia do udziału w Warsztacie (nie była to osoba z autyzmem). Według stanu na dzień 31 marca 2019 roku, liczba oczekujących wynosi pięć (w tym dwie osoby z autyzmem), przy czym są to osoby o niepełnosprawności w stopniu znacznym (dwie osoby w tym jedna z autyzmem) i trzy w stopniu umiarkowanym (w tym jedna z autyzmem).

(dowód: akta kontroli str. 262)

1.2 Zarząd Stowarzyszenia spełnił warunki określone w § 9 rozporządzenia, poprzez zatwierdzenie w dniu 15 września 2017 r. uchwałą nr 3/2017 Regulaminu Warsztatu, który określał:

- prawa i obowiązki uczestnika Warsztatu, m.in. prawo do uczestniczenia w tworzeniu programu rehabilitacyjnego oraz wyboru form aktywności, prawo do korzystania z pomocy specjalistów zatrudnionych w ramach realizacji indywidualnego programu rehabilitacji, obowiązek systematycznego uczestnictwa w zajęciach, obowiązek dbania o mienie Warsztatu;
- organizację pracy i zajęć, m.in. placówka pracowała przez pięć dni w tygodniu, a uczestnicy przebywali w niej siedem godzin dziennie (tj. 35 godzin w tygodniu), zajęcia odbywały się zgodnie z obowiązującym harmonogramem zajęć dla uczestników i pracowników, terapia prowadzona była na podstawie indywidualnych programów rehabilitacyjnych, wykaz treningów umiejętności i zachowań społecznych (np. trening w zakresie wyglądu zewnętrznego i higieny osobistej, trening w zakresie zachowań rynkowych i ekonomicznych, trening w zakresie umiejętności kulinarnych i zdrowego żywienia);
- sposób ustalania wysokości środków finansowych otrzymywanych przez uczestnika Warsztatu w ramach treningu ekonomicznego i gospodarowania nimi, (m.in. kieszonkowe w wysokości 20% minimalnego wynagrodzenia za pracę, służące do treningu ekonomicznego), zasady pomniejszania do wysokości 80% roboczodniówki za każdy dzień nieobecności uczestnika oraz potrącania 100% roboczodniówki w określonych przypadkach (np. odmowa pracy w danym dniu, świadome niszczenie mienia), zasady wykorzystania środków niewypłaconych;
- sposób dowozu do Warsztatu: przez rodziców/opiekunów prawnych na własny koszt, pojazdem organizowanym przez Warsztat z ustalonego miejsca;
- obowiązki Kierownika Warsztatu w zakresie:
 - a) zapewnienia odpowiednich warunków pracy i organizowania zajęć,
 - b) planowania: rozkładu zajęć w Warsztacie, przerw wakacyjnych uczestników Warsztatu, urlopów pracowników;

Ponadto, w Regulaminie uregulowano kwestie dotyczące składu i zadań Rady Programowej, obowiązki i prawa pracowników oraz zasady współpracy z rodzicami/opiekunami prawnymi.

(dowód: akta kontroli str. 35-45)

Liczebność uczestników Warsztatu (30 osób) określona została w Planie działalności Warsztatu (II Założenia ogólne punkt 4)¹⁸, natomiast liczebność poszczególnych grup terapeutycznych określana była przez Kierownika Warsztatu w zależności od stopnia i rodzaju niepełnosprawności (IV Organizacja pracy warsztatu punkt 8), przy czym zachowano warunek określony w § 13 ust. 4 rozporządzenia stanowiący, iż na jednego pracującego w grupie terapeutę przypadło nie więcej niż pięciu uczestników Warsztatu. W dokumentacji wewnętrznej Warsztatu nie wprowadzono uregulowań szczegółowych dotyczących osób z autyzmem, dla których wprowadzone byłyby specjalne warunki realizacji terapii. Praca z osobami autystycznymi opierać się miała – jak i z pozostałymi uczestnikami – na zapisach w indywidualnych programach rehabilitacji i terapii.

(dowód: akta kontroli str. 46-62)

Według danych Warsztatu, od rozpoczęcia działalności do dnia zakończenia kontroli, liczba uczestników Warsztatu wynosiła 30 osób, liczba uczestników w grupach terapeutycznych pięć osób, a liczba pracowników:

- sześciu terapeutów zajęciowych (sześć etatów),
- jeden logopeda (0,25 etatu),
- jeden psycholog (0,25 etatu),
- jeden rehabilitant (0,5 etatu).

Poza tym, kadrę Warsztatu uzupełniali:

- kierownik - 0,67 etatu,
- koordynator terapeutów – 0,33 etatu.

(dowód: akta kontroli str. 263-264)

Pięciu instruktorów terapii zajęciowej oraz koordynator terapeutów, fizjoterapeuta, psycholog i logopeda posiadali wyższe wykształcenie, a kierownik Warsztatu oraz jeden instruktor terapii zajęciowej – wykształcenie policealne, przy czym Kierownik posiadał dodatkowo ukończony kurs terapii zajęciowej. Ponadto, terapeuci ukończyli szereg studiów podyplomowych, jak np.

- diagnoza i terapia pedagogiczna,
- pedagogika resocjalizacyjna z elementami doradztwa zawodowego,
- pedagogika włączająca,
- terapia pedagogiczna z logopedią,
- edukacja dla bezpieczeństwa,
- doradztwo zawodowe.

Koordynator terapeutów ukończyła studia podyplomowe o kierunkach:

- edukacja przyrodnicza,
- zintegrowana edukacja wczesnoszkolna,
- menager w oświacie,
- arteterapia.

(dowód: akta kontroli str. 265-266)

Pracownicy Warsztatu biorąc udział w szkoleniach i warsztatach, podnosili swoje kwalifikacje zawodowe:

- „Kształtowanie umiejętności życiowych, społecznych i motywacyjnych osób niepełnosprawnych – treningi nawyków celowej aktywności z zakresu specjalistycznych usług terapeutycznych”, szkolenie w którym udział wzięła cała kadra Warsztatu,
- „Sprzymierzeńcy czy antagoniści – czyli jak budować partnerskie relacje z rodzicami” – szkolenie, w którym udział wzięło dwóch terapeutów,

¹⁸ Oraz we wniosku o dofinansowanie ze środków PFRON kosztów utworzenia i działalności Warsztatu.

- „Praca z grupą, w której jest dziecko z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Dostosowanie procesu edukacyjnego do indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka z zaburzeniami ze spektrum autyzmu” - szkolenie, w którym udział wzięło dwóch terapeutów,
 - „Życie w spektrum autyzmu. Walka o przetrwanie, czy możliwości samorealizacji” – udział jednego terapeuty w wykładzie,
 - Kiedy do psychiatrii? Zagadnienia związane z lekami i opieką psychiatryczną osób z autyzmem i Zespołem Aspergera” - udział jednego terapeuty w wykładzie,
 - Seksualność dzieci, młodzieży i dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną. Jak sobie z nią radzić? Jak wspierać rozwój psychoseksualny osób niepełnosprawnych intelektualnie? - udział dwóch terapeutów w wykładzie.
- (dowód: akta kontroli str. 267-268)

Zapisy w dokumentacji wewnętrznej Warsztatu¹⁹ wskazywały, iż terapia realizowana była na podstawie indywidualnych programów rehabilitacji i terapii, w których określone były: formy rehabilitacji, jej zakres, metody i zakres nauki umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, formy współpracy z rodziną lub opiekunami, planowane efekty rehabilitacji oraz osoby odpowiedzialne za realizację programu rehabilitacji. W tych samych dokumentach wewnętrznych Warsztatu, wskazane zostały pracownie²⁰ funkcjonujące na terenie Warsztatu wraz ze szczegółowym opisem zadań stawianych uczestnikom. Oprócz terapii w pracowniach, Warsztat prowadził dodatkowe zajęcia w formie:

- klubów zainteresowania i spotkania tematyczne,
- wycieczek,
- wyjazdów do kin, teatrów, muzeów,
- warsztatów i plenerów artystycznych,
- warsztatów zawodowych,
- zajęć sportowych,
- turnusów rehabilitacyjnych,
- spotkań w Warsztacie i u przyjaciół placówki,
- imprez integracyjnych i okolicznościowych,
- wystaw artystycznych, kiermaszów, itp.

Warsztat zapewniał uczestnikom komfort sensoryczny poprzez stałość i przewidywalność zajęć zarówno w rozkładzie dziennym, miesięcznym i rocznym oraz poprzez ustalenie ramowego harmonogramu dnia.

(dowód: akta kontroli str. 35-62, 258, 263)

Ogłędziny przeprowadzone w trakcie niniejszej kontroli wykazały m.in., że:

- deklarowane przez Stowarzyszenie warunki lokalowe, ich stan oraz wyposażenie zostało dotrzymane,
- Warsztat działał w godzinach zgodnych z określonymi w dokumentacji wewnętrznej,
- zachowana była proporcja liczby uczestników do terapeutów aktualnie z nimi pracującymi,
- w trakcie ogłędzin prowadzone były zajęcia w pracowni gospodarstwa domowego, w pracowni reedukacyjno-terapeutycznej, a w pozostałych pracowniach trwała krótka przerwa, którą uczestnicy spędzali w sali usprawniająco-ruchowej,
- panowały serdeczne stosunki pomiędzy uczestnikami, a terapeutami,

¹⁹ Regulamin organizacyjny (Rozdz. 3, punkt 12) oraz Plan działalności Warsztatu (IV Organizacja pracy Warsztatu, punkt 10 i punkt 17).

²⁰ Patrz punkt 1.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

- uczestnicy z zaangażowaniem wykonywali powierzone zadania przez terapeutów (i pod ich nadzorem), jak np. pielęgnacja roślin w ogrodzie, obieranie warzyw na przygotowywany obiad, ćwiczenia na materacu z fizjoterapeutą.
(dowód: akta kontroli str. 69-76, 268-270)

1.3 Spełniając warunek określony w art. 10a ust. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych²¹ (zwanej dalej „ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej”) w Warsztacie powołana została Rada Programowa. W jej skład wchodziłi wszyscy pracownicy zatrudnieni w Warsztacie. Szczegółowe zadania Rady Programowej uszczegółowione zostały - w oparciu o § 14 rozporządzenia - w Regulaminie organizacyjnym oraz w Regulaminie Rady Programowej²² i dotyczyły one:

- corocznego opracowania indywidualnych programów rehabilitacji dla każdego uczestnika wraz ze wskazaniem osób odpowiedzialnych za ich realizację,
- dokonywania modyfikacji indywidualnych programów rehabilitacji w zależności od potrzeb i oceny efektów,
- oceny – co najmniej raz w roku - realizacji indywidualnych programów rehabilitacji oraz dokonywania – nie rzadziej niż raz na pół roku – oceny indywidualnych efektów przy współudziale uczestnika,
- dokonywania (nie rzadziej niż raz na trzy lata) oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji uczestnika i zajęcia stanowiska w kwestii osiągniętych postępów przez uczestnika w rehabilitacji uzasadniających podjęcie zatrudnienia, potrzeby skierowania do ośrodka wsparcia ze względu na brak postępów w rehabilitacji, przedłużenia uczestnictwa w terapii ze względu na pozytywne rokowania na przyszłość, okresowy brak możliwości zatrudnienia lub okresowy brak możliwości umieszczenia w ośrodku wsparcia.

(dowód: akta kontroli str. 35-45, 271-279)

Na podstawie analizy dokumentów wybranej próby uczestników²³ ustalono, iż:

- Rada Programowa opracowała indywidualne programy rehabilitacji i terapii dla wszystkich uczestników, co zostało potwierdzone podpisami członków Rady Programowej, w tym: trzech uczestników miało opracowane ww. programy na rok 2018 oraz na rok 2019, a jeden na 2019 rok. Dokumenty te sporządzone zostały w przypadku osób które przyjętych w czasie tworzenia Warsztatu – w ciągu trzech miesięcy od rozpoczęcia zajęć, a dla uczestnika, który przyjęty został pod koniec 2018 rok, - po miesiącu,
- w opracowywaniu ww. indywidualnych programów rehabilitacji i terapii nie brał udziału doradca zawodowy lub instruktor zawodu, przy czym dwoje terapeutów posiadało uprawnienia doradcy zawodowego;
- indywidualne programy rehabilitacji i terapii zawierały dane określone w art. 10a ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej i wynikały z „zleceń” zawartych w orzeczeniach o niepełnosprawności. Podstawę ich sformułowania stanowiły również przekazane przez rodziny zaświadczenia lekarskie, dane medyczno-rehabilitacyjne, wywiad rodzinny przeprowadzony przez Warsztat oraz ocenę poziomu funkcjonowania – diagnozę sporządzoną przez pracownika Warsztatu.

I tak, indywidualne programy rehabilitacji i terapii określały:

- a) formy rehabilitacji (ergoterapia, arteterapia, socjoterapia, chromoterapia, estetoterapia, kinezyterapia, terapia ruchowa, zajęcia relaksacyjne – w przypadku trzech uczestników oraz ergoterapia, arteterapia, socjoterapia,

²¹ Dz.U. z 2018 r., poz. 511 ze zm.

²² Zatwierdzonym na posiedzeniu Rady Programowej w dniu 19 grudnia 2017 r. (Protokół nr 1).

²³ Cztery osoby z autyzmem z aktualnie uczestniczących w Warsztacie.

chromoterapia, estetoterapia, terapia ruchowa, zajęcia relaksacyjne w indywidualnym programie jednego uczestnika),

b) zakres rehabilitacji, tj.

- uczestnik A.A.J. - terapia i rehabilitacja zawodowa (pracownia wiodąca – pracownia reedukacyjno-terapeutyczna z treningiem umiejętności społecznych oraz pracownia uzupełniająca – pracownia rękodzieła artystycznego oraz zwiększenie w programie na 2019 rok o pracownię artystyczną), terapia społeczna, rehabilitacja ruchowa, a w programie na 2019 rok zwiększenie zakresu o szkolenia i kursy aktywizujące społecznie i zawodowo. W orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności (wydanym na stałe) postanowiono, iż niepełnosprawny w stopniu znacznym, jest niezdolny do pracy, nie wymaga zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej oraz szkolenia w tym specjalistycznego, natomiast wskazanym było uczestnictwo w terapii zajęciowej;
- uczestnik P.R. - terapia i rehabilitacja zawodowa (pracownia wiodąca – pracownia komputerowo-fotograficzna oraz pracownie uzupełniające – pracownia rękodzieła artystycznego i pracownia gospodarstwa domowego oraz zwiększenie w programie na 2019 rok o pracownię ogrodniczo-florystyczną), terapia społeczna, rehabilitacja ruchowa, szkolenia i kursy aktywizujące społecznie i zawodowo. W orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności (wydanym na okres do 31 marca 2018 r. a następnie do 30 kwietnia 2022 r.) postanowiono, iż niepełnosprawny w stopniu znacznym, jest niezdolny do pracy, nie wymaga zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej oraz szkolenia w tym specjalistycznego, natomiast wskazanym było uczestnictwo w terapii zajęciowej;
- uczestnik L.D.W. - terapia i rehabilitacja zawodowa (pracownia wiodąca – pracownia ogrodniczo-florystyczna oraz pracownie uzupełniające – pracownia rękodzieła artystycznego i pracownia artystyczna oraz zwiększenie w programie na 2019 rok o pracownię komputerowo-fotograficzną), terapia społeczna, rehabilitacja ruchowa, szkolenia i kursy aktywizujące społecznie i zawodowo. W orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności (wydanym na okres do 30 września 2018 r., a następnie do 31 października 2022 r.) postanowiono, iż niepełnosprawny w stopniu znacznym, jest niezdolny do pracy, nie wymaga zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej oraz szkolenia w tym specjalistycznego, natomiast wskazanym było uczestnictwo w terapii zajęciowej;
- uczestnik A.K.C – indywidualny plan na 2019 rok - terapia i rehabilitacja zawodowa (pracownia wiodąca – pracownia gospodarstwa domowego oraz pracownie uzupełniające – pracownia ogrodniczo-florystyczna, pracownia artystyczna oraz pracownia komputerowo-fotograficzna, terapia społeczna, rehabilitacja ruchowa, szkolenia i kursy aktywizujące społecznie i zawodowo. W orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności (wydanym na okres do 30 września 2022 r.) postanowiono, iż niepełnosprawny w stopniu umiarkowanym, jest niezdolny do pracy, nie wymaga zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej oraz szkolenia w tym specjalistycznego, natomiast wskazanym było uczestnictwo w terapii zajęciowej;

c) metody i zakres nauki umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej;

określone były metody pracy z uczestnikiem w poszczególnych pracowniach, np. poprawa posługiwania się narzędziami (uczestnik A.K.C.), wykorzystanie w życiu codziennym umiejętności z zakresu obsługi komputera (uczestnik P.R.), poprawne posługiwanie się narzędziami ogrodniczymi (uczestnik L.W.),

odpowiedzialność za powierzoną pracę i realizację własnych projektów (uczestnik A.K.C.),

jak również zakres pracy z psychologiem, logopedą oraz zakres i metody rehabilitacji ruchowej,

- d) metody i zakres nauki kształtowania i rozwijania umiejętności zmierzających do poprawy psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęciu pracy:

m.in. terapia społeczna - ćwiczenia umiejętności niezbędnych w radzeniu sobie z sytuacjach trudnych, terapia zawodowa- nauka umiejętności manualnych,

- e) formy współpracy z rodziną lub opiekunami,

- f) planowane efekty rehabilitacji,

- A.A.J. w 2018 roku - dbanie o utrzymanie i pozostawienie porządku w miejscu pracy, w 2019 roku - j.w. oraz wyrobienie nawyku dbania o higienę osobistą;
- P.R. w 2018 roku – posługiwanie się komputerem, skanerem, aparatem fotograficznym i innym sprzętem, dbałość o utrzymanie porządku w miejscu pracy, poznanie i wykorzystanie technik dekoracji, znajdowanie potrzebnych informacji w internecie, w 2019 roku – redagowanie gazetki „Warsztatówka”, posługiwanie się komputerem, skanerem, aparatem fot. i innym sprzętem, uprawa i pielęgnacja roślin doniczkowych i ogrodowych, poprawne obieranie jarzyn i owoców;
- L.D.W. w 2018 roku – wykorzystywanie sprzętu i narzędzi zgodnie z ich przeznaczeniem, utrzymanie porządku w miejscu pracy, poznanie i wykorzystanie technik dekoracyjnych we florystyce, poznanie różnorodnych technik plastycznych, wykonywanie dekoracji florystycznych, poznanie i wykonywanie technik dekoracji, w 2019 roku - wykorzystywanie sprzętu i narzędzi zgodnie z ich przeznaczeniem, utrzymanie porządku w miejscu pracy, poznanie i wykorzystanie niektórych technik dekoracji we florystyce, samodzielne odwzorowanie niektórych tekstów;
- A.K.C. w 2019 roku – przygotowanie prostych posiłków, obsługa sprzętu AGD, pielęgnowanie roślin doniczkowych i ogrodowych, tworzenie plików i folderów, malowanie farbami różnego rodzaju płaszczyzn, dbanie o ład i porządek;

- g) osoby odpowiedzialne za realizację programu, wchodzące jednocześnie w skład Rady Programowej.

(akta kontroli str. 158-161, 178-181, 188-191. 209-211, 220-222, 244-246, 254-256)

1.4. Analiza dokumentacji dotyczącej czterech osób z autyzmem prowadzonej w Warsztacie²⁴ wykazała, iż zaplanowane formy terapii zostały w badanym okresie zrealizowane:

- w przypadku trzech uczestników (L.D.W., A.A.J., P.R.), którzy przyjęci zostali do Warsztatu od początku jego działalności , tj. od 21 grudnia 2017 r., do końca 2017 roku trwały diagnozy funkcjonalne, a w trakcie 2018 roku zrealizowane zostały zaplanowane terapie, w wyniku których w ramach treningu:
 - codziennych umiejętności praktycznych w domu, kształtowano samodzielność w czynnościach życia codziennego,
 - edukacji seksualnej, wyrabiano świadomość zachowań zgodnych z ogólnie przyjętymi normami,

²⁴ Tj.: indywidualny program rehabilitacji i terapii, karty obserwacji, karty oceny okresowej uczestnika, oceny półrocznej oraz rocznej postępów realizacji indywidualnego programu rehabilitacji, oceny rocznej.

- podstawowych umiejętności komunikacji społecznej, za pomocą poszerzania zasobu słów i poprawnego ich zastosowanie,
- podtrzymywania umiejętności szkolnych, poprzez kształcenie umiejętności koncentracji i podzielności uwagi,
- przygotowania do podjęcia pracy, kształcąc umiejętności wykorzystania narzędzi i sprzętu zgodnie z przeznaczeniem oraz zasadami bhp,
- rozwiązywania problemów w trudnych sytuacjach międzyludzkich, w oparciu o kształcenie umiejętności konstruktywnego radzenia sobie z napięciem emocjonalnym,
- umiejętności i sprawności techniczne w domu, poprzez kształcenie umiejętności samodzielnego wykonywania podstawowych czynności domowych,
- umiejętności kulinarnych i zdrowego żywienia, nabywając i rozwijając umiejętności samodzielnego przygotowywania prostych potraw,
- dotyczący wyglądu zewnętrznego i higieny osobistej, poprzez kształcenie nawyków stosowania zasad higieny osobistej oraz dbałości o ład otoczenia,
- zachowań rynkowych i ekonomicznych, realizując comiesięczne treningi ekonomiczne,
- dedykowanego dla osób z autyzmem (np. terapia behawioralna i inne), realizowany w ramach treningu umiejętności społecznych (L.D.W.), indywidualnych rozmów z psychologiem motywujące do podjęcia próby wykonania zadania (A.A.J.) lub indywidualnej terapii psychologicznej mającej na celu obniżenie napięcia emocjonalnego (P.R.),
- w jednym przypadku, w związku z faktem, iż uczestnik (A.K.C.) przyjęty został na zajęcia w Warsztacie z dniem 1 listopada 2018 i do końca 2018 roku trwała diagnoza funkcjonalna, w tym czasie brał udział tylko w treningu ekonomicznym.
(dowód: akta kontroli str. 280-432)

1.5. Stosownie do postanowień § 14 ust. 2 i 3 rozporządzenia, Rada Programowa sporządzała półroczne i roczne Karty oceny okresowej uczestnika Warsztatu, biorąc pod uwagę następujące sfery:

- stopień zdolności do samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego (28 umiejętności, np. zachowanie przy stole, używanie noża do krojenia, regularne dbanie o włosy, samodzielność poruszania się po okolicy, samodzielne przygotowanie prostego posiłku),
- umiejętności interpersonalne, w tym komunikowanie się oraz współpraca w grupie (20- umiejętności, np. rozumienie i wykonywanie poleceń, nawiązywanie kontaktów z innymi, prezentowanie postawy asertywnej, umiejętność negocjacji, aktywny udział w działaniach realizowanych w placówce),
- stopień opanowania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia (18 umiejętności, np. punktualność, używanie narzędzi zgodnie z ich przeznaczeniem, ekonomiczne gospodarowanie materiałami, staranne i dokładne wykonywanie zadań, czerpanie satysfakcji z pracy).

Oceny dokonywane były w skali od 0 do 5.

Ponadto, terapeuci z wiodących pracowni dokonywali oceny postępu każdego z uczestników, który objęci byli działaniami danej pracowni. Ocena ta nawiązywała do zrealizowanego indywidualnego programu rehabilitacji i terapii. Ocena kończyła się wnioskami.

Dokumenty, o których mowa wyżej, stanowiły to obok prowadzonych kart obserwacji - podstawę do Oceny półrocznej i rocznej postępów realizacji indywidualnego programu rehabilitacji, z którą uczestnik był zapoznawany, co

potwierdzał podpisem oraz do sformułowania „nowego” indywidualnego programu rehabilitacji i terapii.

(dowód: akta kontroli str. 183-187, 215-219, 249-253, 433-450)

W badanych przypadkach Rada Programowa podejmowała decyzje o modyfikacji indywidualnych programów rehabilitacji i terapii, stosownie do efektów osiągniętych po pierwszym roku uczestnictwa niepełnosprawnego w Warsztacie²⁵.

I tak w przypadku:

- uczestnika A.J., ponieważ oceny półroczna oraz roczna były jednakowe, pozostawiono na kolejny – 2019 rok formy rehabilitacji bez zmian, natomiast zakres rehabilitacji zmieniono poprzez wprowadzenie zajęć w kolejnej pracowni uzupełniającej (o pracownię artystyczną) oraz o prowadzenie szkoleń i kursów aktywizujących społecznie i zawodowo. W ocenie postępów uczestnika w zakresie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, sporządzonej przez terapeutę wiodącej pracowni reedukacyjnej z treningiem umiejętności społecznych wskazano, iż uczestnik wymagał dalszej pracy w ćwiczeniu umiejętności niezbędnych w radzeniu sobie w sytuacjach trudnych, stymulacji intelektualnej bazującej na faktycznym potencjale intelektualnym, motywowaniu do wykraczania poza zachowania stereotypowe, motywowania do konstruktywnego radzenia sobie z napięciem emocjonalnym. W związku z tym, w terapii zawodowej wprowadzono (zwiększono w stosunku do roku poprzedniego) na 2019 rok prace związane z próbą aktywizowania uczestnika oraz zajęcia relaksacyjne. Planowane efekty które określone były na 2018 rok (dbanie o utrzymanie i pozostawienie porządku w miejscu pracy) powiększone zostały na 2019 rok - decyzją Rady Programowej - o dbanie o nawyk o higienę osobistą;
- uczestnika P.R., ponieważ ocena roczna niewiele różniła się od półrocznej, pozostawiono na kolejny – 2019 rok formy rehabilitacji bez zmian, natomiast zakres rehabilitacji zmieniono poprzez wprowadzenie zajęć w pracowni uzupełniającej (pracownia artystyczna) przy rezygnacji z zajęć w pracowni rękodzieła artystycznego. W ocenie postępów uczestnika w zakresie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, sporządzonej przez terapeutę wiodącej pracowni komputerowo-fotograficznej wskazano, iż uczestnik opanował praktyczne wykorzystanie zasobów informatycznych i wymagał dalszej pracy nauczania fotografowania w różnych sytuacjach i warunkach, kształcenia i doskonalenia obsługi komputera, skanera, drukarki, ksero, bindownicy. W związku z tym, w terapii zawodowej wprowadzono (zwiększono w stosunku do roku poprzedniego) na 2019 rok prace związane z tworzeniem plików i folderów, kształtowania umiejętności praktycznego wykorzystania zasobów informatycznych oraz redagowania gazetki „Warsztatówka”. Planowane efekty które określone były na 2018 rok (posługiwanie się komputerem, skanerem i innym sprzętem, dbanie o utrzymanie i pozostawienie porządku w miejscu pracy, poznanie i wykorzystywanie technik dekoracji, umiejętność odnalezienia w internecie potrzebnych informacji) zostały zmienione na 2019 rok - decyzją Rady Programowej – na: redagowanie gazetki „Warsztatówka”, poprawne posługiwanie się sprzętem komputerowym oraz aparatem fotograficznym, uprawa i pielęgnacja roślin, poprawne obieranie jarzyn i jabłek;
- uczestnik L.D.W., podobnie jak w ww. przypadku, ponieważ ocena roczna niewiele różniła się od półrocznej, pozostawiono na kolejny – 2019 rok formy rehabilitacji bez zmian, natomiast zakres rehabilitacji zmieniono poprzez

²⁵ W związku z faktem, iż Warsztat działał od grudnia 2017 roku, nie wystąpił jeszcze przypadek dokonania kompleksowej oceny – raz na trzy lata – w kwestii osiągniętych przez uczestników postępów w rehabilitacji, w myśl art. 10a ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej.

wprowadzenie zajęć w dodatkowej pracowni uzupełniającej (pracownia komputerowo-fotograficzna). W ocenie postępów uczestnika w zakresie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, sporządzonej przez terapeutę wiodącej pracowni ogrodniczo-florystycznej wskazano, iż uczestnik wykonywał zaplanowane zadania jednak z dużą pomocą terapeuty. W związku z tym, w terapii zawodowej wprowadzono (zwiększono w stosunku do roku poprzedniego) na 2019 rok prace związane z obsługą edytora tekstów oraz kształceniem umiejętności bezpiecznego poruszania się w sieci internetowej. Planowane efekty określone na 2018 rok (dbanie o utrzymanie i pozostawienie porządku w miejscu pracy, utrzymanie i pozostawienie porządku w miejscu pracy, poznanie i wykorzystywanie technik dekoracji we florystyce, poznanie różnorodności techniki plastycznej, wykonywanie dekoracji florystycznych, poznanie i wykorzystywanie technik dekoracji) zostały zmodyfikowane na 2019 rok - decyzją Rady Programowej – na następujące: dbanie o utrzymanie i pozostawienie porządku w miejscu pracy oraz umiejętne wykorzystywanie sprzętu i narzędzi zgodnie z ich przeznaczeniem, poznanie i wykorzystywanie technik dekoracji we florystyce, poznanie i wykorzystanie technik dekoracji, samodzielne odwzorowanie tekstów.

(dowód: akta kontroli str. 178—182, 188-191, 209-214, 220-222, 244-247, 254-256, 433-450)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie kontrolowaną działalność, na co wskazuje m.in. stworzenie warunków organizacyjnych i technicznych umożliwiających rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, prawidłowe kwalifikowanie do uczestnictwa osób niepełnosprawnych w tym osób z autyzmem oraz tworzenie list osób oczekujących. Prawidłowo opracowywano i realizowano indywidualne programy rehabilitacji, których efekty poddawane były ocenie terapeutów.

OBSZAR

2. Działania podejmowane w celu zapobiegania wykluczeniu osób z zaburzeniami autyzmem i zespołem Aspergera.

Opis stanu 2.1
faktycznego

Wypełniając przesłanki określone w art. 9 ust. 1 i 2 oraz art. 10a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej, Warsztat realizował rehabilitację społeczną poprzez:

- wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej;
- wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych;
- likwidację barier: architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji;
- kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.

Zadania te określone zostały w indywidualnych programach rehabilitacji i terapii uczestnika, a poprzez kontakt z rodzicami/opiekunami prawnymi podejmowano działania na rzecz ciągłości i powtarzalności zadań i procesów. Z dokumentacji prowadzonej przez Warsztat wynikało, że dwukrotnie w ciągu 2018 roku

organizowano zebrania²⁶ z rodzicami/opiekunami prawnymi, na których zapoznawano ich z Planem działalności Warsztatu, planem bieżącym, omawiano Indywidualne programy rehabilitacji i terapii oraz zasady treningu ekonomicznego. Ponadto, Warsztat udokumentował²⁷ indywidualne kontakty z rodzicami/opiekunami prawnymi prowadzone przez terapeutów, zarówno telefoniczne, jak i osobiste, związane w szczególności z zauważonymi przez terapeutów zachowaniami uczestników.

Z badanej próby, w trzech przypadkach dokonano już oceny półrocznej oraz rocznej za 2018 rok. U jednego z uczestników oceny były takie same, tj.: stopień zdolności do samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego na poziomie 0,87 punktów (w skali 0-5), umiejętności personalne, w tym komunikowanie się oraz współpraca w grupie ocenione na 1,35 punktów, a umiejętności niezbędne do podjęcia zatrudnienia – 1,12 punktów.

U pozostałych uczestników dane te były następujące:

- stopień zdolności do samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego, w jednym przypadku uległ pogorszeniu z 3,43 na 3,34, a w drugim pozostał na tym samym poziomie 2,8;
 - umiejętności personalne, w tym komunikowanie się oraz współpraca w grupie, w obydwu przypadkach uległy poprawie z 2,7 na 2,85 oraz z 2,2 na 2,3;
 - umiejętności niezbędne do podjęcia zatrudnienia, również w obydwu przypadkach uległy poprawie odpowiednio z 3,05 na 3,3 oraz z 2,3 na 2,6;
- (dowód: akta kontroli str. 158-161, 178-181, 183-191, 209-211, 215-222, 244-246, 249-256, 452)

Według stanu na 31 marca 2019 r., osoby z autyzmem uczestniczyły w Warsztacie w okresie do jednego roku (dwie osoby) oraz ponad jeden rok (trzy osoby).

(dowód: akta kontroli str. 451)

2.2 Z danych zawartych w sprawozdaniu z działalności Warsztatu za 2018 rok²⁸ wynikało, że 19 uczestników poczyniło postępy w zakresie zaradności społecznej i samodzielności, 21 – w zakresie rehabilitacji społecznej, a 23 – w zakresie rehabilitacji zawodowej. W przypadku trzech uczestników, którzy rozpoczęli zajęcia w listopadzie 2018 r. nie określono – z przyczyn obiektywnych – postępu w ww. zakresach.

(dowód: akta kontroli str. 453-490)

W ciągu 2018 roku, jeden uczestnik z autyzmem odszedł z Warsztatu z powodu pogorszenia stanu zdrowia. Nie wystąpiły dotychczas przypadki podjęcia przez uczestników nauki lub szkolenia zawodowego, jak również podjęcia pracy.

Z uwagi na krótki okres działalności Warsztatu, szkolenie zawodowe jak na razie realizowane było w ramach poszczególnych pracowni, zgodnie z przyjętym rocznym planem pracy oraz indywidualnymi planami rehabilitacji poszczególnych uczestników. Jak wyjaśnił Kierownik Warsztatu, do końca roku przeprowadzona zostanie analiza lokalnego rynku pracy w celu podjęcia współpracy z miejscowymi pracodawcami. Zostały już wstępnie wytypowane dwa zakłady pracy, z którymi najprawdopodobniej Warsztat podejmie współpracę. Natomiast, na terenie powiatu bełchatowskiego brak było zakładów aktywności zawodowej, z którymi Warsztat mógłby nawiązać współpracę.

²⁶ W ciągu I kwartału 2019 r. odbyło się jedno zebranie z rodzicami – w dniu 5 marca 2019 r.

²⁷ 38 kart dokumentujących rozmowy terapeutów z rodzicami/opiekunami prawnymi.

²⁸ Przekazany w dniu 8 stycznia 2019 r. do PCPR w Bełchatowie.

Jak dotychczas, żaden z uczestników Warsztatu nie skorzystał z propozycji przedstawionej w lutym 2019 r. przez Ośrodek Szkoleniowo-Doradczy „Persona” w zakresie wsparcia doradczego oraz pośrednictwa pracy, jak również szkoleń zawodowych i płatnych staży. Z podobnymi ofertami proponowanymi przez PUP w Bełchatowie również uczestnicy zostali zapoznani.

(dowód: akta kontroli str. 491-493, 515-521)

Z informacji²⁹ pozyskanych z PUP w Bełchatowie wynikało, że w latach 2016-2019 nie było zarejestrowanych osób bezrobotnych i poszukujących pracy będących jednocześnie osobami z autyzmem i zespołem Aspergera. Jednocześnie, Urząd nie posiadał ofert pracy przeznaczonych dla osób z ww. schorzeniami.

(dowód: akta kontroli str. 526-527)

2.3 Warsztat prowadził szereg działań na rzecz integracji społecznej uczestników, polegające m.in. na:

- zorganizowaniu spotkania ze strażakami OSP w Ruścu wraz z prezentacją wozu bojowego,
- wyjazdach do kina i teatru,
- wycieczkach, w tym wyjazdach do muzeum,
- wyjazdach do Urzędu Pocztowego w Ruścu,
- spotkaniach z przedstawicielami różnych zawodów,
- udziałach w przeglądach, festynach, jarmarkach,
- prowadzeniu miesięcznika „Warsztatówka”, w której przedstawiane były najważniejsze wydarzenia uczestników – redagowaniem zajmowali się uczestnicy oraz terapeuci,
- wpisach dotyczących działalności w mediach społecznościowych oraz prowadzeniu strony internetowej;

(dowód: akta kontroli str. 494-499)

2.4 W ocenie terapeutów zatrudnionych w Warsztacie, uczestnictwo w tej placówce umożliwia osobom z autyzmem kontynuację rehabilitacji zawodowej i społecznej pomimo posiadanego wykształcenia. Różnorodność działań rehabilitacyjnych będąca odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby każdego z uczestników umożliwia nabywanie nowych umiejętności. Jak zauważają terapeuci, obok nabywania nowych umiejętności ważne jest również korygowanie niewłaściwych zachowań. Zauważając problemy w tworzeniu i realizacji indywidualnych programów rehabilitacji dla osób z autyzmem, terapeuci przede wszystkim wskazywali na brak możliwości założenia „z góry” na ile uda się pomóc w uwolnieniu do zachowań niepożądanych, zauważają iż osoby te niejednokrotnie reagują na pewne sytuacje w nieprawidłowy sposób (np. reakcją na łzy bywa śmiech).

Zwracając uwagę na zagrożenia dla prawidłowego procesu rehabilitacji, terapeuci wskazali m.in. na zbyt duże zróżnicowanie grup terapeutycznych uniemożliwiające pełne wykorzystanie realnego potencjału osób z autyzmem oraz brak możliwości kontynuacji rehabilitacji zawodowej i społecznej w zakładzie aktywizacji zawodowej w związku z brakiem takiej placówki na terenie Powiatu Bełchatowskiego. Nie bez znaczenia są również środki finansowe przeznaczone na działalność Warsztatu, a tym samym na realizację procesu rehabilitacyjno-terapeutycznego. Wyższe środki finansowe mogły by umożliwić indywidualizację działań rehabilitacyjno-terapeutycznych, podjęcie współpracy z instytucjami zajmującymi się autyzmem (jak

²⁹ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK,

np. Navicula Centrum Diagnozy i Terapii Autyzmu w Łodzi), podnoszenie kwalifikacji kadry poprzez doskonalenie zawodowe, prowadzenie kursów i szkoleń dla rodziców/opiekunów prawnych, jak również doposażenie Warsztatu.

(dowód: akta kontroli str. 500-514)

Wyrażając swoją opinię na temat: efektywności warsztatów dotyczących rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z autyzmem, trudności występujących podczas tworzenia i realizacji indywidualnych programów rehabilitacji dla tych osób oraz funkcjonowania osób z autyzmem w grupach z innymi osobami, trudności w pracy terapeutycznej z osobami z autyzmem, jak również szans i zagrożeń procesu rehabilitacji osób z autyzmem w warsztatach terapii zajęciowej, Kierownik Warsztatu stwierdził, że: trudno jest mu oceniać efektywność warsztatów terapii zajęciowej dotyczącej rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z autyzmem ponieważ nie ma punktu odniesienia, tj. wiedzy na temat rehabilitacji prowadzonej w innych warsztatach. Kierownik stwierdził, iż „(...) W chwili obecnej w WTZ jest pięciu uczestników z autyzmem. Z czego trzy osoby są od początku istnienia warsztatu. Trudno jest również mówić o wyraźnie zauważalnych efektach po niespełna siedemnastu miesiącach istnienia warsztatu, a w przypadku dwóch osób po niespełna ośmiu miesiącach pobytu (...) w związku ze specyfiką schorzenia w pierwszej kolejności skupiliśmy się na rehabilitacji społecznej, która w dalszej kolejności może warunkować sukces rehabilitacji zawodowej. Jednakże jest to proces długotrwały, zatem efektów należy spodziewać w długim horyzoncie czasowym. W WTZ prowadzona jest planowa rehabilitacja społeczna i zawodowa, która ma swoje odzwierciedlenie w dokumentacji tj. indywidualnych planach rehabilitacji, rocznych i miesięcznych planach pracowni oraz rocznym planie pracy wtz. Wszelkie plany weryfikuje rzeczywistość, czyli praca rehabilitacyjno – terapeutyczna, która wymaga ciągłej ewaluacji i tym samym korekty działań, co w sposób znaczący podnosi ich efektywność skutkując zmianami w zakresie funkcjonowania społecznego oraz nabywania nowych różnorodnych umiejętności. Wszelkie pozytywne zmiany zachodzące u autystycznych uczestników następują w różnym tempie w odniesieniu do różnych umiejętności i zachowań. Jednakże każdorazowo sukces jest motywacją do dalszych działań.

W WTZ podstawą tworzenia indywidualnych programów rehabilitacji jest dobrze przeprowadzona diagnoza (...) Z obserwacji pracy terapeutów najtrudniej było im napisać pierwszy indywidualny program rehabilitacji dla każdego z uczestników, w tym dla autystów (...) Funkcjonowanie osób z autyzmem w grupie zwykle zaczyna się od izolowania się od grupy, obserwacji jej. Wraz z upływem czasu w zależności od indywidualnych cech może to nastąpić szybciej lub wolniej, osoby zaczynają uczestniczyć w działaniach grupy. Początkowo wybierają te obszary działań, w których czują się pewniej, które są w obszarze ich zainteresowań. Bardzo często wymagają motywowania, stymulowania do działań oraz doceniania najmniejszych sukcesów, osiągnięć. Z mojej dotychczasowej obserwacji wynika, że osobą autystycznym będących uczestnikami WTZ nie przeszkadzają osoby z innym rodzajem niepełnosprawności (...) Organizacja pracy Warsztatu Terapii Zajęciowej w Dąbrowie Rusieckiej opiera się na zespole terapeutycznym w skład którego wchodzi: terapeuci zajęciowi, psycholog, logopeda, fizjoterapeuta, koordynator terapeutów oraz kierownik. Zespół ten, tworząc jednocześnie Radę Programową na bieżąco rozwiązuje wszelkie zaistniałe problemy dotyczące realizacji indywidualnych programów rehabilitacyjnych, dokonując bieżącej oraz okresowej ewaluacji, tym samym modyfikując swoje działania. Dotychczasowa działalność rehabilitacyjno – terapeutyczna nie wymagała konsultacji specjalistycznych, jak również superwizji. (...) Wartym jest podkreślenia fakt, iż środki finansowe, którymi dysponuje WTZ są zbyt małe, by móc w pełni zaspokoić realne potrzeby. Od początku istnienia WTZ sporą część budżetu pochłania transport uczestników, którzy są dowożeni z terenu

Miasta Bełchatowa, Gminy Kluki, Gminy Szczerców, Gminy Rusiec. Obecnie posiadamy wiedzę, że nasz wniosek do PFRON o dofinansowanie ze środków PFRON projektu w ramach obszaru D „Programu wyrównywania różnic między regionami III” Likwidacja bariery transportowej - zakup samochodu dla Warsztatu Terapii Zajęciowej w Dąbrowie Rusieckiej jest pozytywnie rozpatrzony. Ponadto Stowarzyszenie pozyskało na ten cel od Gminy Szczerców kwotę 100 000,00 zł. I wszystko wskazuje, że być może już w miesiącu październiku br. WTZ będzie posiadał własny autobus do przewozu uczestników. (...)

Zagrożeniem procesu rehabilitacji osób z autyzmem z terenu Powiatu Bełchatowskiego z całą pewnością jest brak możliwości kontynuacji tego procesu w zakładzie aktywizacji zawodowej, jak również stereotypowe myślenie zarówno rodziców, jak i potencjalnych pracodawców w zakresie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych – niepełnowartościowy pracownik, pracownik niosący potencjalne kłopoty i zagrożenia, wymagający stałego nadzoru, mający dodatkowe przywileje itp.

Potrzebne by były inne rozwiązania prawne by umożliwić realizację tego zadania, chociażby wyższe środki finansowe z PFRON, które pozwolą na zatrudnianie psychologów, trenerów, doradców zawodowych. Co przy obecnym dofinansowaniu z PFRON (a w szczególności WTZ z małą liczbą uczestników uniemożliwia realizację tego zadania ze względów finansowych).

Ponadto, zgodnie z wytycznymi PCPR Bełchatów oraz Zarządu Powiatu Bełchatowskiego, fundusze pochodzące ze środków publicznych nie mogą być przeznaczone na wzbogacenie oferty działań rehabilitacyjno – terapeutycznych prowadzonych w ramach WTZ. Tym samym WTZ dysponuje jedynie środkami pochodzącymi w 90% ze środków PFRON, w 10% ze środków własnych Powiatu. Czego doskonałym przykładem mogą być nasze dwa wnioski do PUP Bełchatowie o dofinansowanie utworzenia dwóch stanowisk pracy (wnioskowana kwota to 46 000,00 zł). Tym samym nie mamy możliwości prowadzenia zajęć specjalistycznych np. Navicula Centrum Diagnozy i Terapii Autyzmu w Łodzi, dedykowanych autystom, gdyż w budżecie nie mamy na to środków, a pozyskanych w świetle podanych wyżej informacji nie możemy wykorzystać. Wyższe dofinansowanie z PFRON to także więcej szkoleń dla kadry, a tym samym wyższe kwalifikacje kadry. Zmiany systemowe, które umożliwiłyby prowadzenie grup wsparcia oraz kursów i szkoleń dla rodziców/opiekunów.”

(dowód: akta kontroli str. 515-516, 521-525)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie skontrolowaną działalność. Uczestnicy Warsztatu osiągnęli zaplanowane w indywidualnych programach rehabilitacji efekty. Dołożono starań w celu poprawy świadomości społecznej dotyczącej osób niepełnosprawnych oraz integracji tych osób ze społeczeństwem.

IV. Uwagi i wnioski

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, nie formułuje wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

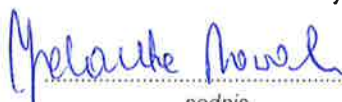
Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Łodzi. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Łódź, 29 lipca 2019 r.

Kontroler
Jolanta Nowak
Doradca ekonomiczny

podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Łodzi
Dyrektor
Przemysław Szewczyk

podpis